

Sneum å og vadested ved Nybro

Lidt af historien og de sidste spor af et gammelt vadested

Af Inge Nybro Laugesen

Gennem flere hundrede år har der i Sneum Å været et vadested ved den gamle gård Nybro i Sneum Sogn. Et vadested er et sted, man kan passere åen uden brug af bro eller færge. Gården Nybro er mere end 200 år gammel, men vadestedet har formentlig været der meget længere. Der er ikke nogen sikker datering af vadesteder, men det er ikke utænkeligt, at det er fra

den tidsalder, da man andre steder i landet kender til stenlagte veje, der fører over sumpede områder og vandløb.

Vadestedet har ligget på den vej, der førte rejsende ned over engene fra Tømmerby, gående eller ridende på deres vej fra Ribe til Varde eller omvendt. Broer var der ikke mange af, og færger over åen kostede penge.

Nuværende vej, hvoraf en del er den samme som førte til vadestedet.

Sneum Å var og er meget vandrig og modtager vand fra Holsted og Bramming åer, samt mange mindre vandløb, bække og grøfter. Vadestedet blev lagt, hvor der i åen er fast sandbund og forholdsvis lavt vand. Desuden blev der gravet ud i begge sider af åen for at lette nedkørslen til vadestedet og mindske vandstrømmen. Dette ses stadig tydeligt i åens bredder.

Åen har et ringe fald, og med tøbrud og megen nedbør har vandet flere gange hobet sig op med store oversvømmelser i engene omkring åen til følge. Der må have været lange perioder hvert år, hvor det alligevel ikke har været muligt at benytte vejen ned over engene og vadestedet på grund af oversvømmede enge.

Indtil der blev bygget diger ved Vadehavet i Darum og Allerup i 1927-29, var de ofte forekommende stormfloder, større eller mindre, altid årsag til oversvømmelse af engene, hvad der så ligeledes umuliggjorde passage i vadestedet.

Ser vi lidt tilbage i historien, ved man, at der omkring 1800 blev bygget en gangbro over åen ved siden af vadestedet. Det var en behagelighed for de gående, der benyttede vejen ned over

engene og vadestedet, når de blandt andet fra Tømmerby skulle til Sneum kirke. Broen fik ikke lov at stå længe, idet den flød væk i en stormflod i 1821¹. Den blev aldrig bygget op igen, men gården nåede at få navn efter den ny bro.

Ved indkørslen til Nybro, kører man den dag i dag på et stykke af vejen til vadestedet. Der ser man straks de få gamle spor af vadestedet.

Et maleri af gården, malet i 1920, viser tydeligt vejen ned til vadestedet, og på gamle generalstabskort² ser man samme aftegnet, gående fra Tømmerby ned over engene til Nybro og videre til Tradsborg og Bryndum.

På Tømmerbysiden kunne den gamle vej ligeledes ses helt frem til omkring 1955, hvor Sneum Å blev reguleret. Gennem engene kunne man på østsiden af åen følge to hjulspor, der om sommeren blev brugt af landmænd fra Tømmerby, når de hjemkørte hø fra engene.

Indtil da stod to egepæle, resterne af den gamle bro fra omkring 1800, midt i åen, og en undersøgelse viste ved samme tid en stensætning af tyve til tredive centimeter store sten, sat tæt sammen over et par meters længde og en

bredde af en halv til en hel meter. Uden tvivl resterne af vadestedet.

I 1944 var lokalhistorikeren og folkemindeforskeren Tobiassen Kragelund på besøg på Nybro. Han mente da, at det var sandsynligt, at kong Christian III havde passeret vadestedet i 1536 og igen 1539 på vej til Bryndum for at forrette tilsyn og afgøre sager på tingstedet.³

Under besættelsen 1940-45 benyttede tyskerne nogle af de gamle kort, hvilket afstedkom en speciel episode.

En aften lød der pludselig geværskud nede fra åen. Min far, Hans Mogensen, og karlen gik straks ud, og senere hørte vi om forløbet.

Det var en deling tyske soldater på heste og cykler. De var kommet ned over engene, og officeren stod nu og råbte om, hvor broen var, og at der måtte være udøvet sabotage. Det var svært for min far at forklare dem, at broen var skyllet væk af en stormflod allerede i 1821.

Min far og karlen måtte i vandet for at hjælpe tyskerne med at få heste og cykler gennem vadestedet. Bagefter viste tyskerne ham kortet, de var

gået frem efter. Det var fra 1900 og herpå vadestedet var tydeligt angivet.

Omkring 1950 var der igen vejfarende, der ville over ved vadestedet. Denne gang var det danske hjemmefærnsfolk, der var på øvelse og ligeledes benyttede de gamle kort.

Igen måtte min far forklare, hvor broen var blevet af, og under latter og vandpjasken kom de vadende over åen. Der var enkelte piger med i flokken, og de blev af datidens gentlemen båret over vandet.

Det er nok begrænset, hvor meget vadestedet har været i brug efter 1900, da der var bygget broer i Ålbæk og ved Sneum Kirke.

Men da vadestedet var ved at have udtømt sin værdi som overgang for vejfarende, fik det en anden mission.

Fra omkring 1880, hvor bønderne fik flere husdyr og samlede mere gødning, begyndte de i større stil at køre husdyrgødning ud på deres marker. Når dette arbejde om foråret var tilendbragt, skulle vognene vaskes.

Det foregik ved, at bønderne på skift kom

Gården Nybro. Malet ca. 1920.

Hjemmeværnsfolk passerer vadestedet ca. 1950.

med deres hestevogne og kørte dem ned til vadestedet, hvor det lave vand var en ideel vaskeplads. Her blev vognene nu skilt ad, de løse dele bundet sammen med reb, lagt i vandet og tøjret til et træ på kanten til næste dag. Da blev det hele skuret, skyllet og samlet, og vognene var rene til nye opgaver.

Vadestedet har naturligvis altid været et godt vandingssted for kreaturer og heste. I varme sommerdage var det et udsøgt sted for dyr til at slukke tørsten. I høstens slidsomme tid for både heste og folk var det opfriskende med et svalende bad i åen.

Efter en høstdag var det en speciel og lidt

anspændt oplevelse for os børn, sammen med far, om aftenen at få lov til at ride på hver sin svedige hest, der først skulle drikke, dernæst hen og svømme i det tre meter dybe vand i svinget ca. 40 meter fra vadestedet. Det var stor fornøjelse senere at se hestenes velbehag efter badet.

Vadestedet har også altid været et sted, hvor børn har leget, fisket og badet.

Indtil 1955 stod der i midten af åen endnu to egepæle, der var en del af de bærende egepiller ved den gamle gangbro fra 1800. I meget tørt vejr og dermed lavvande i åen sås tydeligt de to stolper i forlængelse af hinanden.

Netop sådan en tør sommer i 1952 undersøgte vi bunden i åen, for at se, hvad der var tilbage af det gamle vadested. Ved at vade ud til midten af åen, fandt vi, foruden de to egestolper, en stensætning af tyve til tredive centimeter store kampesten tæt sat sammen over et stykke på to meter langt og af varierende bredde op til en meter. Der var ingen tvivl om, at det vi fandt, var de sidste rester af den gamle stensatte vej under vandet, vadestedet, der endnu ikke helt var skyllet bort af strømmen.

I årene 1955-58 blev Sneum Å reguleret og fik et mere lige forløb. Desværre blev også åens slyngning forbi Nybros have og vadestedet derved betydeligt ændret, idet der nu kun er ganske svag gennemstrømning i åen dér. Det medfører algedannelse i vandet og mudder på bunden, der flere steder nu forårsager tilgroning med siv og andemad.

Vadestedets berettigelse som overgang for vejfarende ophørte omkring år 1900, men endnu hundrede år efter ses stadig de sidste spor af det ved gården Nybro.

Noter

- 1 Tvillingsogne af Marsk og Geest: Sneum Tjæreborg: Sognepræst Nissen skriver i Liber Daticus bl.a: Under den skrækelige høje flod 1821 bortflød den gamle Sneumbro ved Ålbæk og den såkaldte Ny Bro ved Spøttrup.
- 2 Kort og Matrikelstyrelsen: Høje målebordsblade 1842-99 og 1899-1940
- 3 Artikel i årsheftet »Mågen« 1944

Alle fotos i privateje.

Inge Nybro Laugesen, Toften 55, 6650 Brørup, født 1936. Tidligere Sygeplejerske. Har tidligere udgivet artikel i Fra Ribe Amt.

Hestene vandes i Sneum Å.